

## SANKTA LUCIA

Nu, när decembernatten börjat gå sina s k tunga fjät, kan det vara värt att förmedla ett och annat om **Lucia**, varav mycket förstås är allmängods, men ändå.

---

Enligt samstämmiga uppgifter lär **Lucia** faktiskt ha funnits. Hon ska ha fötts ca 283 i Syrakusa söderut längs Siciliens östkust som dotter till en rik romersk borgare och hans hustru **Eutychia** men blivit faderlös redan vid fem års ålder. När modern i sinom tid ville få henne gift, lovade emellertid Lucia av olika skäl sin jungfrudom åt Kristus. Så skedde enligt uppgift år 301 vid **Sankta Agatas** grav i Catania, strax norr om Syrakusa, och just på detta helgons dödsdag den 5 februari - Agata som för ett liknande löfte fick sina bröst avskurna och i våra dagar följdriktigt nog anses vara skyddshelgon för kvinnor med bröstcancer.

Vid tiden för Lucias löfte var **Diocletianus** (ca 243-316) romersk kejsare. Under hans tid vid makten förekom rejäla förföljelser av bl a kristna. Numera är han nog mest känd för sitt i staden Split inbyggda palats på den adriatiska östkusten, för sitt försök att införa kejsarlig tetrarki i det romerska väldet, för att aldrig ha besökt Rom (!) och - inte minst - för att han som ende romerske kejsare frivilligt och helt på eget initiativ abdikerade år 305.

Lucias löfte ledde till att hennes försmådde ”trolofvade angav henne då som kristen för prefekten **Paschasius**, och denne påbjöd, att hon skulle gripas och föras till ett skökohus”. Så skulle ske i en oxkärra. Den gick dock inte att rubba hur man än försökte, inte ens när ”1 000 Männer, die es versuchten”. I frustration stacks Lucia då med ett svärd i halsen och dog drygt tjugoårig den 13 december år 304.

Traditionen uppehåller sig också vid Lucias ögon. Härom berättar nyss citerade *Nordisk Familjebok* följande. ”Enligt en senare sägen utstack L. sina ögon, då en yngling förälskat sig i dem, hvarefter hon ref ut dem och lät bära dem på ett fat till ynglingen, som därpå bevektes att bli kristen. Men sedermera, när L. knäböjde i bön, gaf Gud henne nya ögon, ännu skönare än de förra.” Därav

avbildas Lucia ”af medeltida konstnärer såsom bärande sina ögon på en bricka (stundom på en bok) eller med en brinnande lampa i handen.”

Till traditionen hör Luciasången. Texten finns i minst tre versioner, dels *Sankta Lucia, ljusklara hägring...*, dels *Natten går tunga fjät...*, dels *Ute är mörkt och kallt...*, varjämte bl a finns en dikt av ständigt Heimdall-aktuelle **Erik Axel Karlfeldt** (1864-1931) med titeln *Lucia*, ofta refererad till med inledningsorden *I natten darra de kalla väder*. Sångens melodi uppges vara en neapolitansk barkaroll, hämtad till Sverige i mitten av 1800-talet av ingen mindre än **Gunnar ”Magistern” Wennerberg** (1817-1901), författare av *Gluntarne*.

Luciasången sjungs i procession av Lucia med (helst) tolv tärnor och gärna bl a stjärngossar, vars huvudprydnader sägs anspela på magiker och stjärntydare och därmed på de vise männen, som sökte sig till krubban i Betlehem och ju var just stjärntydare. F ö påpekas ibland att deras antal, ehuru i sinom tid namngivna som **Caspar**, **Melchior** och **Balthasar**, ingenstans anges i *Bibeln* men att man dragit slutsatsen att de var tre, eftersom deras gåvor var tre, guld, rökelse (som på den tiden lär ha varit dyrbarare än guld) och myrra (*Commiphora myrrha*, av Balsam-släktet och familjen Rökelseträdsväxter!).

I processionen ingår ofta **Staffan Stalledräng**, som anses vara identisk med **Sankt Stefan**, stallknekt hos kung **Herodes** och den förste kristne martyren, och alltså - liksom de vise männen - från en helt annan tid än Lucia. Tomten med nissar hör ju egentligen inte heller hit men hänger ofta med och ger anledning till följande avslutande tidsreflektioner.

Lucia är ju en ljusgestalt som med sina tända ljus kommer med ljusare tider, fast det något motsägelsefullt dag för dag under en dryg vecka efter hennes ankomst faktiskt blir allt mörkare. Förklaringen härtill är att före införandet av den gregorianska kalendern, i Sverige 1753 (efter ett taffligt försök 50 år tidigare), inföll vintersolståndet, alltså midsommardagens motsats midvinterdagen, i anslutning till just den 13 december, Lucias dödsdag.

Men varför, kan man fråga sig, ger då detta en koppling till tomten? Jo, skrivaren av dessa rader kan bara inte låta bli att i kväll lyfta, som det visst allt oftare numera heter, att det är just i denna midvinternatt som **Viktor Rydbergs** (1828-1895) *Tomten*, när dess *köld är hård* [och] *stjärnorna gnistra och glimma*, efter att ha sett till folk och få beger sig till ladans loft, där han grubblar och tänker och lyssnar till det sakta bruset från forsens fall i fjärran *och, halvt i dröm, tycker sig höra tidens ström, undrar varthän den skall fara, undrar var källan må vara*.

Tilläggas kan att hela året så att säga tidigarelades i och med kalenderreformen i februari 1753, då onsdagen den 17 februari följdes av torsdagen den 1 mars

(som annars skulle ha varit en måndag!) – midsommar, advent, jul, nyår och inte minst påsk, vars allt senare infallande f ö nog var det främsta skälet till reformen.